IPOSTAZE ALE UNUI GENITIV AL „TIMPULUI”

Veronica Ana Vlasin
Academia Română
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Cluj-Napoca
veronica_vlasin@yahoo.com

Abstract: ***Aspects Regarding a Genitive of „Time”.*** *The study analyses some structures composed by a noun referring to moments in time followed by a genitive in Romanian. The examples were extracted from old Romanian, from dialectal texts and spoken nowadays Romanian text sources. Such structures, having specific time meaning, are frequent and could be considered a semantic category among the uses of genitive in Romanian.*

Keywords: *genitive*, *regent having temporal meaning*, *terms subdivisions of the year*, *terms subdivisions of the day*.

Structurile ce urmează a fi discutate sunt constituite dintr-un nominal regent urmat de un nominal în genitiv, care exprimă ideea de moment al zilei, al anului etc. sau perioade mai lungi de timp, săptămâni, luni, chiar epoci istorice.

Ideea de temporalitate[1] este redată de termenul regent, prin sensurile aferente lexemului din structură, determinarea genitivală, prin frecvența cu care se instituie, contribuind la posibilitatea de a considera aceste structuri ca fixând repere temporale exacte. Această circumscriere în timp se datorează, pe de o parte, conținutului semantic al termenilor regenți, pe de altă parte, sensului individualizator adus de prezența în structură a substantivului în genitiv.

Analiza structurilor nu are implicații la nivel sintactic, în toate exemplele[2], substantivul în genitiv având funcția sintactică de atribut genitival

[1] GA (II, 1966, 123) include, printre valorile atributului genitival, o serie de „nuanțe lexicale datorate sensului celor două substantive (determinat și determinant)”, cum ar fi materia, conținutul obiectului, originea, calitatea etc. și „6. Timpul: *În tăcerea **zilelor** de iarnă, doar copiii gălăgioși... băteau ghețușurile*. SADOVEANU O. I 390” (idem, 124). Spre deosebire de exemplul din GA, unde nominalul în genitiv este cel care conține sensul temporal, în structurile selectate de noi genitivul este determinant al termenului ce indică reperul de timp.

[2] Fac excepție exemplele în care genitivul apare cu o prepoziție sau locuțiune prepozițională (*înaintea*, *în urma*, vezi *infra*, **5.**), situații în care are funcția de circumstanțial de timp în G_3.

BDD-V5075 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:52 UTC)

(G_1[3]), iar din punctul de vedere al funcțiilor semantice, pe lângă semnificația generală de posesie, termenul în genitiv poate exprima rolul de Agent – genitivul subiectiv (*răsăritul soarelui*, *revărsatul zorilor* etc.) (GALR I, 72–73).

Textele sursă sunt reprezentate de scrieri reprezentative pentru limba română veche, precum cele din corpusurile Hasdeu (Cuv. II, LRV I), scrieri cu caracter religios (PO, Coresi, CÎ, Tetr.), texte ale cronicarilor (Ureche, Let., Costin, Let.), iar pentru perioada actuală, am selectat câteva culegeri de texte dialectale (GN, ALRT II, TDO, TDM II, TDMB I) și două corpusuri recente pentru limba română vorbită (CIR, CP), obținând, astfel, și o reprezentare diacronică a structurilor analizate.

Exemplele extrase pot fi clasificate în funcție de sensurile regenților genitivului:

1. Termeni generali: ***timp***, ***vreme***, pluralul substantivului ***zi*** (***zile***) cu sensul de perioadă mai mare de timp:

1.1. Timp. Şi venea *timpu porumbului*[4] (TDO, 51/6–7[5]); se face mare, vine *timpu culesului* (TDO, 113/16); când venea *timpu naşterii* (TDO, 352/2); Când venea *timpu nunţii* se pregătea pentru nuntă (TDO, 416/2). Notăm și situații în care în locul genitivului poate apărea o construcție prepozițională cu *de*: Am spus că vreau să fac şi eu un pic de bani cât era *timp de vară* (TDMB I, 1, 17–18).

Lexemul *timp* poate apărea în combinații cu diferite prepoziții:

De pe: de vara *de pe timpu secerii*… până al doilea an (TDM II, 495/5); damigenele era din ’916 *de pe timpu războiului* (TDM II, 583/13–14);

În: Şi-*n timpu iernii* se duce de către ziuă (ALRT II, 116/2–3); Asta era-*n timpu iernii*, la februarie (TDO, 330/13); la fân *în timpu dimineţii* nu se poate lucra la fân la oara şase (TDM II, 76/12–13); şi era *în timpu verii*, mă trimisese cu o vacă (TDM II, 178/8–9); când primăvara, vara *în timpu fânului*, aşa (TDM II, 219/5); într-o seară, *în timpu culesului* (TDM II, 600/16); era-*n timpu muncii* (TDM II, 633/25); a avut un buboi după gât *în timpu armeţii* (TDMB I, 2, 74/8–9); pe urmă-*n timpu nopţii* s-a alarmat în sat foc (TDMB I; 2, 30/8); *în timpul lucrului* s-a rupt schela (TDMB I, 2, 48/5–6); şi-*n timpu frământatului* pun şi ulei (TDMB I, 2, 79/4–5); că nu putem ca să treierăm chiar *în timpu adunatului* (TDMB I, 2, 81/6–7); *în timpu războiului* atuncea tata era în război (TDMB I, 2, 140/6.

Există și exemple în care genitivul este marcat prin procliticul *lui* în structuri cu un substantiv comun: Tot *în timpu* ***lu*** *război* a ars o vacă [grajdul]

[3] Conform clasificării cazurilor (de ordinul 1, 2 şi 3) făcută de D. D. Draşoveanu (1997, 94−100).

[4] Cu excepţia exemplelor din GN, în cazul celorlalte structuri identificate în textele dialectale am recurs la literarizare, transcrierea fonetică nefiind relevantă pentru faptele de limbă discutate.

[5] Cifra de după bară indică rândul.

BDD-V5075 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:52 UTC)

(TDM II, 172/17) ori cu numerale cu valoare substantivală: în *timpu **lu** douăsprezece* a fost asta (TDM II, 301/2–3).

Până la: Cosesc *până la timpu prânzului* (TDO, 210/14–15);

Pe: că *pe timpu fructelor* era atuncea (TDM II, 765/9); când era *pe timpu seceratului* la grâu mă sculam de dimineaţă (TDMB I, 2, 91/20–21);

Pentru: tot *pentru timpu iernii* (ALRT II, 87/21);

Prin: După asta îi lăsăm până când… *prin timpu seceratului* îi răream (TDO, 311/15).

1.2. Vreme: căn'du se apropïe *vrĕm9 rodului* treměse robïi lui (Coresi, Tetr., 65); şi aiavea de toate spuneà ucenicilorŭ, ca, cândŭ va venì *vreamea chinului*, să n'aibă a zice vreunulŭ dentr'înşii că n'au ştiutŭ că are a cădeà în mâinile vrăjmaşilorŭ (Coresi, CÎ, 84/19–21); că *vreamea postului* treace, ceasulŭ pocaaniei venit-au (Coresi, CÎ, 88/4); că şì *vreamea chinului* lui dospì şi ajunse (Coresi, CÎ, 104/9); Cînd derept aceaia vine *vreamea naştereei*, iaca doi era în zgăul ei (PO, 84/24); curînd va veni *vreamea amărăciuniiei* tătîni-mieu, că pre frate-mieu Iacob omorî-voiu (PO, 93/41); iară apoi, dacă mai laşi *vrémea socotelii*, afli departe… (Costin, Let., 100/52); Cînd venea *vremea culesului*, toamna, când se coceau ei (TDO, 111/15); vine *vremea prăşitului* (TDO, 183/17).

În combinaţie cu diferite prepoziţii:

În: şi – *vrĕmĕ sečeratūlui* ziče-voĭu sečerâtorilōr (Coresi, Tetr., 56); şi toatâ mul'ţimĕ ōamenilōr ēra făcând1 rūgâ – *vrĕm9 tămâei* (Coresi, Tetr., 100); ca să nu se spământeaze *în vreamea munciei* şi *chinului* lui (Coresi, CÎ, 88/27); şi răbdare arătară-şŭ *în vreamea chinului* (Coresi, CÎ, 138/36); Şi cum au rămas în corabie numai Noe pătriarhul den toată lumea *în vreamea potopului* (PO, 4); *În vremea rezbelului* pe patruzecĭ şi opt (GN, 101/XXXIII); o săpat pînă'*n vremĭa prîndzuluĭ* (GN, 121/LXX);

La: Ruven ieşi la secerătură *la vreamea secerăturiei* (PO, 101/14);

Până pe: a mers toată vara *până pe vremea treierişului* (TDM II, 741/23);

Pe: Şi *pe vrémea coborîtului* acestor oşti asupra lui Vasilie-vodă au peritŭ şi Gorgan (Costin, Let., 94/38); Aseară, pe *vremea cinii* / m-asmuţa mândra cu cânii (ALRT II, 131/10–11); s-a-nregimentat şi *pe vremea comunismului* (CIR, 238);

Pentru: iar *pentru timpu verii* (ALRT II, 87/17);

Supt: *Supt vrémea acelor amestecături* scoasăsă Alexandru-vodă (Costin, Let., 73/12); La Hmil era cărţile crăieşti, céle de didésă căzacilor pre Brabaş şi pre dînsul la Vorşeav, *supt vrémea gătirei* asupra turcilor (Costin, Let., 107/15).

BDD-V5075 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:52 UTC)

1.3. Zile. Structurile care au ca regent acest substantiv reliefează sensul de durată, perioadă istorică. Nu întâmplător, multe exemple pot fi identificate în scrierile cronicarilor, cu referire la diferite perioade de domnie.

ĭar au cunpărat Dumitru la vad^{u}lŭ Cucutii dela Dobra fata lu Vădislav di *zilele Mivnii vod*^{ă} (Hasdeu, LRV I, 156 – Notiţă de cumpărături); Şi fŭ de ca se –plŭrâ *zilele slŭjbeei* lŭi (Coresi, Tetr., 101).

În exemple, termenul este cel mai des întâlnit în combinație cu prepozițiile *în* și *din*.

În: Cum să s^{ă} ştie ć'am cheltuit pre ĭazul dela moară dela Băbéni *în zilele lu Alexandro vod*^{ă} (Hasdeu, LRV I, 23 – Memorandum despre facerea unui iaz de moară); căndu au foost *în ziléle lu Alixandru vod*^{ă} celu bătrănu tatăl Mihnéei vod^{ă} (Hasdeu, LRV I, 39 – O sentinţă); cu carté dumni-méle a ţiné şi a lua den tot venitul ce va hi de jumătate de balta Bistreţului, cum au ţănut şi maintĭa *în zilele altor domni* (Hasdeu, LRV I, 110 – Întărire domnească); Să am1 vrut1 fi fii'nd1 – *zilele părinţilōr* noştri (Coresi, Tetr., 68); cu vrĕrĕ tatâlui şi cu ajutorĭul1 fiĭului şi cū sfrѡşitul1 duhului sfân't1 – *zilele mărïei* lu Ianăş1 crai (Coresi, Tetr., 167); Şi *în zilele marelui* de Dumnezeu luminatu *arhiepiscopului Ghenadie* (Coresi, CÎ, I/11–12); Den mila lu Domnedzeu *în dzilele lu Batăr Jigmon*, voievodă Ardealului şi Ţărîei Ungureşti (PO, 11); *În zilele acestuia împărat* trecură Şcheii Dunărea (Hasdeu LRV I, 377, 380 – Cronica lui M. Moxa); Iară ce să va fi lucrat *în zilele acestor domni* nu să află scris nimic (Ureche, Let., 77/19–20); iar letopiseţul striinilor scrie că au fost 6867, *în zilele acestui Ştefan vodă* ce scriem mai sus (Ureche, Let., 78/2–3); Iar Ştefan vodă, miercuri 24 de *zile a aceştii luni*, au dobîndit cetatea Dîmboviţa (Ureche, Let., 94/19–20); De o secetă mare ce au fost *în zilele acestui Pătru vodă*, de au peritu toată roada (Ureche, Let., 153/5–7 – titlu de capitol); Să rădicasă *în dzilele aceştii*[6] *domnii* şi un domnişor de la Orhei (Costin, Let., 39/5); *în dzilele ceştii domnii* a lui Alexandru-vodă (Costin, Let., 71/4); Multe şi mari smintéle am apucat şi în *dzilele celor mai bătrîni* (Costin, Let., 124/12).

Din: că au fostŭ cumpărat Sarkiz încă *din zilele Mihnei vod*^{ă} (Hasdeu, LRV I, 160 – O delimitaţiune); fiindŭ cetatea Hotinului *din dzilele lui Gaşpar-vodă* pre sama leşilor (Costin, Let., 51/9).

2. Perioade calendaristice (***an***, ***lună***, ***săptămână***, ***zi***; ***post***), subdiviziune a zilei, având sens generic (***oră***, ***ceas***), zi premergătoare unei sărbători sau unei activități (***ajun***):

2.1. An: După doi *ani ai domniei* lui Pătru vodă Aron, rădicatu-s-au de la Ţara muntenească Ştefan Vodă, feciorul lui Bogdan vodă (Ureche, Let., 81/19–21).

[6] Pentru topica adjectivului demonstrativ, vezi Dragoş 1995, 75.

BDD-V5075 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:52 UTC)

2.2. Lună: pentru că mă hotărâsem ca acele şase *luni ale vieţii* mele să le ard până la capăt (CP, 68).

2.3. Săptămână: ca era'*n săptămîna Paştśilor* şi trăbĭa să le dé dé paştśi la oamenĭ la besĕrică (GN, 114/LXI).

2.4. Zi: Mai ĭuşor1 va fi pâmân'tului Sodomului şi a Gomorului la *ziōa judecateei* de četâţĭei ačei9 (Coresi, Tetr., 51, 52, 54, 83); Astăzi e zi de bucurie şi de veselie, fraţilorŭ, *zioa veseliei şi spăseniei, zioa lumineei* şi *a curăţiei, zioa pacelorŭ* şi *a împăcăriei*, zioa ce iară ca să fie şi înnoirea sufletelorŭ noastre (Coresi, CÎ, 115/4–6); Aceasta iaste cinstită şi sfântă *a purtătoriului* de lumină *zioa învierei* lu Hristosu (Coresi, CÎ, 115/8–9); De această purtătoare de lumină săptămână şi de cinstita *zi a învierei* şi de biruirea spăsitoriului, Domnul nostru (Coresi, CÎ, 126/3–5).

Exemplele identificate sunt din texte cu caracter religios. Spre deosebire de forma de plural a substantivului regent (vezi *supra*, **1.3.**) structurile de mai sus, prin forma de singular implicată, restrâng durata.

În următoarele două exemple: Când se prinde postu Sfintii Mării… atuncea-i zice *Ziua Ursului* (ALRT II, 72/8–9); este o zi de-i zice *ziua Goangelor* (ALRT II, 72/12) genitivul este şi unul al denumirii (vezi, spre exemplu, GA 1966 I, 76; II, 122 sau LRC, 387–388).

2.5. Post: Când se prinde *postu Sfintii Mării*… atuncea-i zice Ziua Ursului (ALRT II, 72/8–9); Lăsatu secului de *postu Crăciunului* (ALRT II, 196/28); da nici *postu Crăciunului* sau *al Paştelui* nu mâncam cu dulce (TDM II, 213/20–21).

2.6. Oră: *la ora prânzului* mâncăm (TDMB I, 2, 77/23).

2.7. Ceas: sânt cei ce se trimit asupra sufletelor oamenilor necredincioşi în *ceasul morţii* (Hasdeu, Cuv. II, 169 – Texte bogomilice); voi nu vrut1 să vă bucuraţi – *časul1 lūmineei* lui (Coresi, Tetr., 144); ce să ne preveghemŭ şi să ne străjuimŭ de *ceasulŭ morţiei* (Coresi, CÎ, 71/38–39); că vreamea postului treace, *ceasulŭ pocaaniei* venit-au (Coresi, CÎ, 88/4); cându numai de *ceasulŭ morţiei* şi de munca de vecie ce cugetaţi atunce (Coresi, CÎ, 109/6–7).

2.8. Ajun: nu duceam la pădure *în ajunu plugăriii* (TDMB I, 1, 181/2).

Notăm prezenţa procliticului *lui* pentru a marca relaţia de caz, cu substantive care denumesc sărbători: Bună *ziua a* ***lu*** *Ajun* / Da-i mai bună *a* ***lu*** *Crăciun* (ALRT II, 10/14–15); Seara, în *ajunu* ***lui*** *Sfântu Vasile* (ALRT II, 300/16); tot *în ajunu* ***lu*** *Anu nou* (ALRT II, 313/26); ca cum ar fi la Anu Nou şi-n seara de *Ajunu Bobotezei*, ai văzut că este *ajunu* ***lu*** *Sfîntu Vasile* (TDM II, 571/26–27); ai văzut că este *ajunu* ***lu*** *Sfîntu Vasile* (TDM II, 571/26–27).

BDD-V5075 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:52 UTC)

3. Momente specifice ale zilei, ca parte a unui întreg (***apus***, ***asfințit***, ***cântători***, ***miez***, ***noapte***, ***răsărit***, ***revărsat***[7]) sau ale unei perioade calendaristice (***sfârșit***, în exemplele identificate de noi):

3.1. Apus: i-au încungiuratu mai nainte de *apusul soarelui* (Ureche, Let., 152/8–9); Aproape de *apusul soarelui*… (Costin, Let., 44/21). În aceste exemple, sensul temporal al structurii *apusul soarelui* este completat prin aproximarea adusă de adverbe: *nainte de*, *aproape de*.

3.2. Asfinţit: fetele de la ţară spun că aduc noroc dacă le pui în sân *la asfinţitul soarelui*[8] (CP, 61).

3.3. Cîntători: Că mana ta iar a veni / Din *cântătorii cocoşilor* (ALRT II, 152/10–11).

3.4. Miez: m-apucă *miezu nopţii* (TDM II, 243/21); şi ne-a apucat *miezu nopţii* acolo (TDMB II, 1, 205/2–3).

Prezența prepozițiilor (*după*, *la*, *pe la*[9]), pe lângă rolul lor sintactic, au relevanță și din punct de vedere semantic, specificând sau aproximând momentul exprimat de regent + genitiv, la fel ca adverbul (vezi *supra*, **3.1.**): c-o venit un vecin pe la trei **după** *miezu nopţii* (ALRT II, 80/2); am stat până **după** *miezu nopţii* la bal (TDM II, 956/5); vergelează **la** *miezu nopţii* (ALRT II, 105/30); ne-am pomenit **la** *miezu nopţii* (TDM II 834/17); când a adormit el **pe la** *miezu nopţii*, hoţu a venit (TDO, 105/20); seara a venit o căruţă **pe la** *miezu nopţii* aşa (TDM II, 496/13).

3.5. Noapte: Face punţi în *noaptea Bobotezei* şi-*a lu Sfântu Vasile* (ALRT II, 303/26) (în același timp și genitiv al denumirii).

3.6. În puterea: noaptea, *în puterea nopţii*, ger, era un ger… (TDM II, 112/14). Includem aici şi lexemul *noapte*, datorită sensului menționat de DLR (s.v.) „**III. 3**. (Urmat de un substantiv în genitiv și, de obicei, precedat de prepoziția „în”) Punct, moment culminant în desfășurarea unui fenomen, a unei acțiuni etc.”, exemplificând prin structura sus amintită (*în puterea nopții*): „(popular) miezul nopții”.

3.7. Răsărit(ă): au sosit la Ciceu şi, sîmbătă în *răsărita soarelui*, septemvrie 28, au întrat Pătru vodă în cetatea Ciceului (Ureche, Let.: 139/15–18).

În această structură, împreună cu cele în care apar *apus* și *asfințit*, *revărsat*, genitivul exprimă rolul de agent (genitiv subiectiv), însă sensul termenilor și prezența celorlalte subdiviziune ale zilei permit selectarea lor în inventarul termenilor regenți ai unui genitiv al timpului.

---

[7] Substantivele regent sunt redate alfabetic.

[8] Compară cu structura în care în acuzativul determinant îndeplinește aceeași funcție: puse în sân *la asfințit* ***de soare*** că aduc noroc (CP, 61).

[9] Inventarul prepozițiilor nu se limitează le cele menționate aici, acestea fiind prezente în textele sursă (vezi, spre exemplu, **3.7.**, **3.8.**, unde apar *în*, *până la* etc. pentru structurile care specifică momente ale zilei. Pentru lexemele incluse la celelalte categorii identificate au relevanță semantică *de pe*, *până la*, *până pe*, *pe*, *prin* etc.

BDD-V5075 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:52 UTC)

3.8. Revărsat: Luptă-se iară cu Iacov un bărbat, tocma *pînă la revărsatul zorilor* (PO, 112/24); i-au lovit Ştefan-vodă cu oaste tocmită *în răvărsatul zorilor* (Ureche, Let., 86/24–25).

3.9. Sfârșit: cam *pe la sfârşitu lu octombrie* se-ncepe culesu porumbului (TDMB I, 2, 129/17).

4. Sensul temporal este identificabil și în cazul structurilor cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale care cer genitivul. Este cazul prepoziției *înaintea* sau a locuțiunii *în urma*[10], care, împreună cu genitivul următor, specifică momentul în timp.

4.1. Înaintea: şi să te blagoslovească *înaintea morţiei* lui (PO, 89/10); şi chiemă episcopii şi boiarii şi toată curtea, de i-au învăţatu *înaintea morţii* şi le-au arătatŭ moşan pre fiiu-său, Bogdan vodă (Ureche, Let., 147/7–9); şi lupu s-a dus la… *înaintea Scufiţei Roşii* la bunică-sa acas', bunica fetiţei (TDO, 89/14–15); Primăvara, *înaintea semănatului* de porumb (TDO, 360/12); păi m-am dus chiar *înaintea nunţii* cu vreo două săptămâni (TDM II, 640/23). În structuri cu pronume în genitiv: nu-i obiceaiu pre pământul nostru cum cea mai mică *înaintea ceii mai mari* să măritäm (PO: 98/26); a făcut de mâncare tot *înaintea alorlante* (ALRT II, 264/32).

4.2. În urma: iară *în urma logofătului* Ştefan au răpedzit întîi pre Sculi, apoi pre Iacomi (Costin, Let., 117/49); că în special puneam grâu *în urma porumbului*, în cele mai multe cazuri puneam *în urma porumbului* (TDM II, 132/20–22); da nu faceţi decât *în urma unei măsurători* se stabileşte o limită (CIR, 106); *în urma decesului* soţului a rămas un apartament (CIR, 211). În aceeași situație este și *la urma*: mîncam *la urma clăcii* (TDMB II, 1, 159/25).

În cazul perechii antonimice de mai sus, sensul temporal poate fi decelat de cel spațial doar în context, de aici rezultând și funcția sintactică (circumstanțial de timp, ca în exemplele de mai sus, sau circumstanțial de loc, în exemple ca: Şi toate slugile acelui înpărat căzură gŏsŭ *înaiînte sfinteei Veneri* (Hasdeu, Cuv., II, 119 – Texte măhăcene); Se pune pe scaun *înaintea mărhăilor* un mălai, o pită (ALRT II, 126/1) etc.), existând diferite situații în care devine dificilă stabilirea sensului structurii (implicit, a funcției sintactice): Şi *în urma ceauşului* au sositŭ şi o samă de oşti (Costin, Let., 90/27); şi am ieşit *înaintea autobuzului* (TDMB I, 1, 198/9) etc.).

În aceeași categorie a locuțiunilor prepoziționale cu genitivul este și *de-a lungul*:

4.3. De-a lungul: ce boli a avut ea mai grave *de-a lungu vieţii* pîn-acum (CIR, 107).

[10] Pentru statutul acestei grupări, având și sens spațial, vezi Vlasin 2015, 653.

BDD-V5075 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:52 UTC)

5. Remarcăm în textele mai recente prezența a două lexeme, regent al unui genitiv, în structuri ce implică ideea de temporalitate (neprecizând momentul – este cazul regentului și nominalul în genitiv care limitează durata):

5.1. Parcurs: după aceea avem grijă pe *parcursu anului* de ea (TDM II, 113/13–14).

5.2. Perioadă: asta era *perioada grâului* sau muncile grâului (TDM II, 704/14–15); şi problema cealaltă e cu parcările care se fac în *perioada sezonului* rece (CIR, 214); asta era *perioada copilăriei* (CIR 219); adică ne-am înţeles foarte bine până la *perioada pubertăţii* (CIR, 49).

Tipurile de structuri analizate[11], constituite dintr-un regent cu sens temporal și un substantiv (nominal) în genitiv, pe care l-am numit genitiv al „timpului", reprezintă grupări care, din punct de vedere semantic, redau ideea de temporalitate, cu referire la perioade mai mari de timp sau la delimitări mai precise.

Sensul regentului este completat de determinantul în genitiv, alcătuind o structură circumscrisă temporal, ilustrând momente ale zilei, ale anului etc. sau diverse epoci istorice. Adesea, prezența unor prepoziții antepuse regentului îndeplinesc nu doar un rol sintactic, ci, datorită sensului lor, ele fixează sau, dimpotrivă, aproximează delimitarea temporală a structurii regent + nominal în genitiv.

Abrevieri bibliografice. Sigle

ALRT II = Petrovici, Emil (1943). *Texte dialectale culese de… Suplement la Atlasul lingvistic român II (ALRT II)*. Sibiu–Leipzig: Muzeul Limbei Române – Otto Harrassowitz.

CIR = Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana (coordonator) (2002). *Interacţiunea verbală în limba română actuală. Corpus (selectiv). Schiţă de tipologie*. Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti.

Coresi, CÎ = Coresi, Diaconul (1914). *Carte cu învăţătură*. Publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Bucureşti: Atelierele Grafice Socec.

Coresi, Tetr. = *Tetraevanghelul*. Tipărit de Coresi, Braşov, 1560–1561, comparat cu „Evangheliarul lui Radu de la Mănicești" 1574 (1963). Ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu. Bucureşti: Editura Academiei R.P.R.

Costin, Let. = Costin, Miron (1979), *Letopiseţul Ţării Moldovei*. *De neamul moldovenilor*. Bucureşti: Editura Minerva.

CP = Pop, Liana (2004). *Verba volant: Recherches sur l'oral*. Cluj: Editura Echinox.

[11] Cercetarea noastră nu are pretenția de a fi epuizat inventarul structurilor de acest tip, acesta poate fi în orice moment completat, la fel cum anumite exemple din textele sursă utilizate de noi pot fi sporite.

BDD-V5075 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:52 UTC)

Dragoş 1995 = Dragoş, Elena (1995). *Elemente de sintaxă istorică românească*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică.

DLR = Ediţie anastatică după *Dicţionarul limbii române* (*DA*) şi *Dicţionarul limbii române* (*DLR*) (2010). Bucureşti: Editura Academiei Române.

Drașoveanu 1997 = Drașoveanu, D. D. (1997). *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române*. Cluj-Napoca: Editura Clusium.

GA = *Gramatica limbii române* (1966). Vol. I–II. Ediţia a II-a revăzută şi adăugită. Bucureşti: Editura Academiei.

GALR = *Gramatica limbii române*. (2005). Vol. I *Cuvântul*, vol. II *Enunţul*. Bucureşti: Editura Academiei Române.

GN = Candrea, I.-A., Densusianu, Ov., Sperantia, Th. D. (1908). *Graiul nostru. Texte din toate părţile locuite de români*. Vol. II. Bucureşti: Socec.

Hasdeu, Cuv. II = Hasdeu, B. P. (1937). *Cuvente den bătrâni*. Texte alese cu o introducere şi note de J. Byck, *Tomul I Limba română vorbită între 1550-1600*, *Tomul II Cărţile poporane ale Românilor în secolul XVI în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*. Bucureşti: Editura „Cultura Naţională".

Hasdeu, LRV, I = Hasdeu, B. P. (1878). *Limba română vorbită între 1550–1600.* Studiu paleografico-lingvistic de ~, cu observaţiuni filologice de Hugo Schuchardt. Bucureşti.

LRC = Iordan, Iorgu, Robu, Vladimir (1978). *Limba română contemporană*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică.

PO = *Palia de la Orăştie* (text – facsimile – indice) (1968). Ediţie îngrijită de Viorica Pamfil. Bucureşti: Editura Academiei.

TDM II = *Texte dialectale Muntenia* II (1975). Publicate sub redacţia lui Boris Cazacu, de Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană şi Magdalena Vulpe. Bucureşti: Editura Academiei R.S.R.

TDMB I, 1; I, 2, TDMB II, 1 = *Noul Atlas Lingvistic Român pe Regiuni Moldova şi Bucovina. Texte dialectale*. Vol. I, partea 1; vol. I, partea a 2-a (1993). Culese de Stelian Dumistrăcel şi publicate de Doina Hreapcă şi Ion-Horia Bîrleanu, Iaşi. Vol. al II-lea, partea 1 (2002). Bucureşti: Editura Academiei Române.

TDO = *Texte dialectale Oltenia* (1967). Publicate sub redacţia lui Boris Cazacu, de Cornelia Cohuţ, Galina Ghiculete, Maria Mărdărescu, Valeriu Şuteu şi Magdalena Vulpe. Bucureşti: Editura Academiei R.S.R.

Ureche, Let. = Ureche, Grigore (1967). *Letopiseţul Ţării Moldovei*. Texte stabilite, studiu introductiv, note şi glosar de Liviu Onu. Bucureşti: Editura Ştiinţifică.

Vlasin 2015 = Vlasin, Veronica Ana (2015). Câteva consideraţii asupra statutului morfologic al locuţiunilor prepoziţionale cu genitivul. În *Înspre şi dinspre Cluj. Contribuţii lingvistice. Omagiu profesorului G. G. Neamţu la 70 de ani*. Coordonator Ionuţ Pomian, editor Nicolae Mocanu. Cluj-Napoca: Editura Scriptor şi Editura Argonaut, 645–656.

BDD-V5075 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:52 UTC)